

"כל כך הרבה עצים יש בעולם, אז תחת איזה עץ לשבת?"¹

מיכל כץ לוירר, אוניברסיטת תל אביב.

אדם בן 70 ש' לאחר ניתוח החלפת פרק הירך מבקש מערך תרגילים לאימון עצמי בבית. הוא מבקש לדעת, האם בעקבות תכנית התרגול יוכל להגיע תוך כחודשיים, בהליכה, בזמן סביר, למרכז בו הוא מתנדב.

החיפוש אחר תשובה לשאלות המטופל, או באופן כללי חיפוש תשובה לשאלה מקצועית, מתבצע על פי רוב בעזרת מחשב. סביר שתוך רגע (לחיצת כפתור המקלדת) נוצף באין ספור פיסות מידע. לא זו בלבד, המידע הקיים, הן בספרות מקצועית והן באתרים מקצועיים (או פחות) מציג פעמים רבות מידע סותר ולא תמיד ברור.

מאמרים מסוג "Systematic review" מהווים שיטה לארגון מידע אין סופי ורבוני זה. המושג "Systematic" נועד להבחין בין מאמרי סקירה קלאסיים - "Review" לבין ה - "Systematic review". מאמרי "Review" היו וממשיכים להיות מקור לידע בסיסי, בנושא מסוים. להבדיל, במאמרי "Systematic review" מוצג לקורא תהליך מוקפד של חיפוש מידע, הערכה איכותית, סינתזה וסיכום של מידע הקיים במחקרים קודמים שעסקו בנושא מסוים.

כמו כל מאמר מדעי אחר, "Systematic review" מתחיל משאלה, ייתכן ממש כשאלה ששאל המטופל. השאלה יכולה להיות "האם תכניות תרגול ביתיות משפרות סיבולת בניידות אצל אנשים לאחר החלפת פרק ירך?" או "מה מידת השיפור הצפויה בעקבות אימון ביתי בסיבולת בניידות אצל אנשים לאחר החלפת פרק ירך?"

שוב, ב - "Systematic review", כמו בכל מאמר מדעי אחר, תוצג תחילה סקירת ספרות התומכת בחיוביות השאלה. אולם, להבדיל ממחקר בו החוקר מתאר בפרק השיטות מי הם הפרטים המשתתפים במחקר, ב - "Systematic review" הפרטים הם מאמרים/ מחקרים קודמים. לפיכך, בכללי ההכללה וההוצאה למחקר מגדירים את סוג המחקרים,

מאפייני המשתתפים, ההתערבויות, ומדדי התוצאה של מחקרים קודמים אותם רוצים לכלול (כלל כניסה), ומאלו את אותם שלא לכלול (כללי הוצאה), בסקירה.

בשלב ראשון החוקר מטיל רשת רחבה למערכת הממוחשבת. מטרתו ללכוד את "אין ספור פיסות המידע". רשת החוקר כוללת מילות החיפוש (Key words) ומגוון מאגרי מידע. החוקר מפרט את מספר המאמרים שמצא בכל מאגר ולעיתים מציג מאגרי מידע נוספים, משניים, למשל מאגרי עבודות תזה בנושא הנסקר.

כעת, "אין ספור פיסות המידע" בידי החוקר, הוא מסנן את אותן פיסות המתאימות ל"כללי ההכללה וההוצאה". רק מחקרים שעמדו בכללים נכנסים להערכה ביקורתית למתודולוגיית המחקר, ולדרוג איכות המחקר שהינו המרכיב המהותי ב - "Systematic review".

בתהליך דרוג איכות מחקר מנסים להאיר באופן שיטתי ליקויים בשיטות המחקר העשויים להטות את תוצאותיו. איתורם של הליקויים עשוי להוות הסבר למהות המידע הסותר שקיים בתוצאות המחקרים השונים. למשל, "הטיית בחירה" של משתתפים במחקר זה או אחר, או הבדל יסודי בין קבוצות במחקר עלול להביא לתוצאת מחקר מוטת ומטעה.

לאורך השנים פותחו סולמות שונים לדירוג איכות מחקרים. אחד מהסולמות המוכרים והשכיחים הוא ה - PEDro scale - The Physiotherapy Evidence Database Scale. סקלה לדירוג איכות של ניסויים קליניים שפותחה על ידי פיזיותרפיסטים מאוניברסיטת סידיני.

(<http://www.pedro.org.au>).

לפחות שני חוקרים מבצעים, כל אחד בנפרד, את ניתוח האיכות של המאמרים הנבחרים. לאחר הסכמה ביניהם על הדרוג עליהם לקבוע האם ואיך ניתן לבצע סינתזה לתוצאות המחקרים השונים. שונות גדולה בשיטות בין מחקרים עלולה להקשות על החוקרים למזג את הממצאים; מדגמים קטנים, כלי הערכה ומדידה שאינם יציבים, כללי הכללה והוצאה שונים עלולים להשפיע על יכולת הכללה של הממצאים.

לעיתים "Systematic review", מצמצם את מספר העצים שמתחתם כדאי לשבת.

¹ עצים. אריק איינשטיין

